Akademik Hassasiyetler **The Academic Elegance**
Yıl/Year: 2021 **Sayı/Issue: 15**
Cilt/Volume: 8 **Sayfa/Page: 83-110**
Araştırma Makalesi
Makale Gönderim Tarihi: 21/12/2020 **Makale Kabul Tarihi: 11/04/2021**

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA SÜREKLİLİK VE DEĞİŞİM: KEMALİZM VE CHP

Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI*

Öz

Bu çalışmada, Türk dış politikasının temel nitelikleri olan Batıcılık ve statükoculuk kavramlarının tarihsel gelişimi incelenerek bir kimlik nesnesi haline dönüşümü tartışılmaktadır. Bu minvalde dış politikada Batıcılık ve statükoculuk niteliklerinin Osmanlı İmparatorluğu'ndan mirası olarak erken Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün dış politika tasavvurunu oluşturduğu belirtilmektedir. Atatürk'ün vefatının ardından bu ilkelerin uygulanmasına devam edilmiş ve sıkı sıkıya bunlara bağlı kalındığı gözlemlenmiştir. Soğuk Savaş döneminde Batı ittifakına dâhil olunması, NATO üyeliği ve hala devam etmekte olan Avrupa Birliği süreci bu durumu kanıtlar niteliktedir. Bazı dönemlerde resmi ideolojinin dış politika olgusu kimlik merkezli aşılmaya çalışıldığı ancak genel itibariyle bu ilkelerin tatbik edildiği görülmektedir. Sonuç olarak Batıcılık, içeride reformist ve kimliğe içkin olmasına karşılık dış politikada güvenliğe endeksli olmuş, statükoculuk ise güvenliğin sağlanması için aşılmıştır. Kemalizm'in temsilcisi Cumhuriyet Halk Parti'sinin dış politika anlayışında Batıcılık ve statükoculuk ilkeleri sürdürülmekle birlikte son dönemlerde Parti metinlerinin ve karar vericilerin söylemlerinde kimliksel yaklaşımlar baskındır. Bunun analizi ise post-yapısalcı kuram vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: *Batıcılık, Statükoculuk, Türk Dış Politikası, Cumhuriyet Halk Partisi, Atatürk.*

CONTINUITY AND CHANGE IN TURKISH FOREIGN POLICY: KEMALISM AND CHP

Abstract

In this study, the historical development of the concepts of Westernism and status quoism, which are the basic characteristics of Turkish foreign policy, is examined and its transformation into an object of identity is discussed. In this regard, it is stated that Westernism and status quoism qualities in foreign policy inherited from the Ottoman Empire and formed Atatürk's foreign policy vision in the early Republican period. Following the death of Atatürk, the implementation of these principles continued and it was observed that they were strictly adhered to. Participation in the Western alliance during the Cold War, NATO membership and the ongoing European Union process proved this situation. In some periods, it is seen that the foreign policy phenomenon of the official ideology was tried to be

* Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yzb@anadolu.edu.tr, https://orcid.org/ 0000-0003-4723-5977.

Önerilen Atıf: Bölükbaşı, Y. Z., (2021). Türk Dış Politikasında Süreklilik ve Değişim: Kemalizm ve CHP, *Akademik Hassasiyetler, 8*(15), 83-110.

overcome by identity centre, but these principles were generally applied. As a result, although Westernism is internally reformist and inherent to identity, it was indexed to security in foreign policy, and status quoism was surpassed to ensure security. Although the principles of Westernism and status quoism were maintained in the foreign policy understanding of the Republican People's Party, which is the representative of Kemalism, the identity approaches are dominant in the discourse of the Party texts and decision-makers in recent years. The analysis in this study was carried out using the post-structuralist theory.

Keywords: *Westernism, Status Quoism, Turkish Foreign Policy, Republican People's Party, Atatürk.*

Giriş

Dış politika, bir devletin karar vericileri tarafından, uluslararası sistem içinde diğer aktörlere karşı, milli çıkar olarak vücut bulan, belirli amaçlar çerçevesinde geliştirilen veyahut planlanan hareketler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Plano ve Olton, 1988: 6). Dış politika olgusu, milli güvenliği sağlamak ve milli çıkarları gerçekleştirmek üzerine kurulu olmakla birlikte, onu şekillendiren yapılar farklılık arz edebilmektedir. Milli güvenlik ve çıkar kavramlarının biçimlenmesinde, reelpolitik durumlar/konjonktür etkili olabildiği gibi, kültür, ideoloji, din, milliyetçilik ve kimlik gibi kavramlarda ön plana çıkabilmektedir. Bu çalışmada Türk dış politikasının temel ilkeleri irdelenerek, bu ilkelerin kimliksel bir hüviyet arz edip etmediği tartışılacaktır. Bu bakımdan Tdp'si erken Cumhuriyet döneminden günümüze kadar temel meseleler çerçevesinde analiz edilip, resmi ideolojinin taşıyıcısı olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) dış politikaya yönelik Tdp'sinin temel ilkeleri noktasındaki yaklaşımı incelenecektir. Bu yüzden öncelikle kimlik kavramı ve bunun dış politika olgusuyla ilişkisini açıklayıp daha sonra çalışmanın teorik perspektifinden bahsetmek gerekmektedir.

Kimlik, müşterek inanç ve değerler temelinde, ortak bir evren tasavvuruna dayanan, insanların yaşadığı çevresi ve birbirleriyle olan etkileşimleri neticesinde biçimlenen, tutarlılık, bütünlük ve süreklilik içeren bir kavramdır. "Ben kimin?" sualine verilecek cevap; ontolojik olarak biçimlenen benliğimize, değer ve inanç sistemlerimize karşı ötekine bir resim sunarken; aynı zamanda ötekiyle olan etkileşimlerimizi ve gerilimlerimizi ortaya koyması bakımından bir konum niteliğindedir (Yücel, 2018: 77). Dolayısıyla bireylerin, grupların ve toplumların "ben kimim?/biz kimiz?" sorusu/sorularına verdikleri cevabın, ötekine göre biçimlendirdiği sosyo-psikolojik bir kavram olan kimlik sadece iç politikada değil aynı zamanda dış politika üzerinde de etkili olmaktadır. Mevcut çalışmada bu ilişki Post-yapısalcı kuram temelinde açıklanacaktır.

Post-yapısalcı yaklaşımlar başta Derrida ve Foucault olmak üzere Fransız filozofların eserlerinden beslenerek, sosyal kuramı Uluslararası İlişkiler teorisiyle bir araya getirmiştir. Böylece post-yapısalcı yaklaşımlar, ontolojik ve epistemolojik bağlamlarda sosyal inşacı yaklaşımlar da dâhil

olmak üzere diğer kuramsal yaklaşımlardan farklılaşmaktadır. Buradaki ontolojik farklılığın temelinde post-yapısalcılığın dile yapmış olduğu vurgu bulunmaktadır. Tabi ki sadece sosyal gerçekliği yansıtan bir araç olarak görülmemekte, dilin sosyal gerçekliğin bizatihi kendisi olduğu belirtilmektedir (Aydın-Düzgit, 2015: 155).

Post-yapısalcılık kuramına göre kimlik ve dış politika arasındaki ilişkide bir nedensellik bağı bulunmaz, zira her ikisi de söylemler vasıtasıyla birbirlerine bağlıdırlar (Hansen, 2006: 10). Post-yapısalcı anlayışa göre kimlikler söylemler vasıtasıyla inşa edildiği için hiçbiri ontolojik bir gerçekliğe dayanmaz. Bu nedenle kimlik denilen kavramı, tarihsel ve kurumsal temellerde söylemsel biçimlenmeler ve pratikler ekseninde kurulmuş bir olgu olarak görmek gerekir (Aydın-Düzgit, 2015: 160). Kimliğimiz birçok kimlikle bağlantılı olup, kendimizi ifade ederken bağlantılı kimliklerimizi de tanımlamamız gerekir. Kimliğin gerçekliğini oluşturan çeşitli eylemlerden başka bir ontolojik bir gerçekliğe sahip olmadığını belirten Campbell (1993: 95), devlet kimliğinin ancak düşman kimlik ya da kimlikler tanımlandıktan sonra ifade edilebileceğini söyler. Burada üzerinde durulması gereken konu devlet kimliğinin söylemsel inşasıdır. Campbell'a (1996: 69) göre dış politika milli kimliği ve ülke sınırlarını yeniden üreten söylem stratejilerdir. Dolayısıyla dış politikanın söylem olarak kavramsallaştırılması, kimliklerin sabit ve belirli egemen devletlerarasında bir köprü olarak algılanmamasını ve olayların sadece zaman ve mekân bakımından analiz edilmemesini de beraberinde getirir. Çünkü dış politikanın aktörleri söylemler vasıtasıyla anlamlar üretmekte ve dış politika bu gerçekliğin üzerine kurgulanmaktadır. Bu şekilde yapılan bir yaklaşım, dış politika ve kimlik arasındaki ontolojik bağı da ortaya çıkarmaktadır (Aydın-Düzgit, 2015: 163). Böylece dış politika ben ve öteki arasındaki sınırları belirleme eylemi haline gelmektedir.

Post-yapısalcı yaklaşıma göre kimlik politikası uluslararası sistemin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmektedir. Bir nevi dış politika, devlet düzeyinde istikrarsız bir kimliğin yeniden üretilmesi ve bu kimliğe karşı mücadelenin kontrol altına alınması ile ilgili bir eylemdir (Tamaki, 2010: 25). Ancak burada belirtilmesi gereken bir husus daha bulunmaktadır. Bu husus hem içeride, hem dışarıdaki kimlik inşası süreçlerinin birbirlerinden bağımsız olmadığıdır. Çünkü dış politikanın en önemli niteliği içeride inşa edilen kimliğin dışarıdaki kodlarının oluşturulması ve bu çerçevede dost-düşman imgelerinin yapılandırılması gerçeğidir. Çoğu zaman içeride inşa edilmek istenen milli kimlik, içeride olduğu kadar dışarıdaki bir düşman temelinde de şekillendirilebilmektedir. Örneğin Soğuk Savaş boyunca ABD'de farklı kimlik talepleri komünizm tehdidi sebebiyle baskılanmış, SSCB ve komünizm Amerikan kimliğinin tanımlanmasındaki öteki olgusu olarak kullanılmıştır (Campbell, 1996: 223).

Mevcut çalışmada, Tdp'nin temel nitelikleri olan Batıcılığın ve statükoculuğun Kemalist doktrin çerçevesinde şekillenerek kimliksel bir yapı arz edip etmediği sorusunun cevabı aranacaktır. Bu minvalde mevcut

çalışmanın amacı uzun yıllar aşılmaksızın Tdp'nin temel niteliklerini oluşturan ilkelerin anlaşılmasına yardımcı olmaktır. Ayrıca bu çalışma, günümüzde iktidar ve ana muhalefet partisi arasında dış politikaya ilişkin yaşanan tartışmaların idrak edilmesini beraberinde getirecektir. Bunun yanında Türk dış politikasına ilişkin literatüre, özellikle dış politikanın temel nitelikleri, kimlik, ideoloji ve söylem kavramları arasındaki ilişki ve güncel tartışmalara yaptığı atıfla katkı sunması düşünülmektedir. Çalışmada Tdp'nin iki temel niteliği olan Batıcılık ve statükoculuğun, ilk olarak tarihsel gelişimine yer verilecektir. Bu bağlamda öncelikle kısa bir Osmanlı dönemi incelemesinin ardından Milli Mücadele ve erken Cumhuriyet dönemlerinde Atatürk'ün dış politika ve Batıcılığa ilişkin yaklaşımları irdelenecek, ardından Tdp'deki önemli hadiseler geçmişten günümüze kadar bu ilkeler çerçevesinde anlatılacaktır. Ardından Kemalist ideolojinin siyasal alandaki taşıyıcısı olduğu kabul edilen CHP'nin ideolojik yapısı incelenerek, 2002'den sonra dış politika tasavvuru, seçim beyannameleri ve son dönemlerde Parti lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Orta Doğu, Libya ve Doğu Akdeniz konularıyla ilgili yaptığı konuşmaların post-yapısalcı kuram çerçevesindeki analiziyle açıklanacaktır. Sonuç bölümünde ise bulgular tartışılacaktır.

1. KURUCU TEMELLER: KEMALİZMİN DIŞ POLİTİKA YAKLAŞIMI

Türkiye Cumhuriyeti, Türk milli kimliği ve yeni devlete ait kurumların neredeyse büyük bir bölümü, bağımsızlık mücadelesini yürüterek muvaffakiyet sağlayan Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları tarafından inşa edilmiştir. Anscombe'un (2017: 261) Türkiye için "Atatürk'ün mirası" şeklindeki yorumu, bu konu açısından en net ve kısa tabiri oluşturmaktadır. Bunun anlamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Atatürk tarafından biçimlendirildiğidir. Nitekim Schonberg'e (2009: 42) göre Türkiye kuruluşu itibariyle ideolojik bir devlettir, Kemalist ideoloji dış politikayı biçimlendirmektedir. Türk dış politikası ise, bağımsızlık mücadelesi kazanıldığından beri iki temel niteliğe sahiptir: Batıcılık ve statükoculuk (Oran, 2011: 46). Batıcılık, modern bir toplum ve özgürlükçü esaslara dayanan bir devlet ve sosyal düzen kurma girişimleri olarak tanımlanabilir (Tunaya, 2016: 17). Dış politikada Batıcılık, Batı merkezli uluslararası yapı içinde yer almayı gerektiren politik yönelimin adıdır. Statükoculuk ise, mevcut uluslararası, bölgesel, ideolojik veya güç tanzimini sürdürmeyi amaçlayan bir dış politika stratejisi olup doğası gereği muhafazakâr ve savunmacı bir niteliğe haizdir. Bir devlet mevcut durumda iyi bir konuma sahipse, onu devam ettirmek için izlediği politikalar statükoculuk olarak isimlendirilir (Plano ve Olton, 1988: 9). Ancak bu ilkelerin Cumhuriyet öncesine dayandığı ve Osmanlı İmparatorluğundan miras kaldığı görülmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu, 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması'na kadar Avrupa'yla, ilk etapta üstün, daha sonra dengeli ilişkiler yürütmüştü. Ancak

bu anlaşmayla beraber Batı'nın askeri, teknolojik ve ekonomik üstünlüğü ortaya çıkmış, Osmanlı savunma pozisyonuna geçmişti (Neumann, 2019: 231). Bu tarihten itibaren Batılılaşmanın zaruri olduğu kabul edilmiş ve ilk etapta askeri alanda modernleşme hamlesine girişilmiş, bunu siyasal ve sosyal alanlar takip etmiştir. Yine de Osmanlı modernleşmesi Batılılaşmayı medeniyet dairesinin değişiminden ziyade teknik bir alıntı olarak görmüştü. Batılılaşmanın ilk merhaleleri Lale Devri, Nizam-ı Cedit ve Sened-i İttifak ile görülmüştür. Batılılaşma serüveninin başlaması, bir nevi tükenmiş olan imparatorluğun ömrünü belli bir süre daha uzatabilmiştir. Avrupa başkentlerinde açılan elçilikler, Avrupa muvazene sisteminin içine girilmesi ve eşit şartlar altında ilişki kurulabilmesi, bu durumu sağlamıştır (Tunaya, 2016: 17-25). Yani Batılılaşma, Osmanlı dış politikası için güvenliğin icrası ve inşası olarak görülmüştür. Dış politikaya geçmeden önce Osmanlı'nın Batılılaşma serüvenini kısaca izah etmek gerekir. Her ne kadar Ahmad'a (2019: 33) göre bu tarih, Osmanlı ekonomisini küresel kapitalist sisteme eklemleyen 1838 Balta Limanı Anlaşmasıyla başlamış olsa da literatürde ferdi hürriyetlerin güvence altına alındığı, tebaa arasında eşitliğin tesis edildiği ve Batılı müesseselerin oluşturduğu Tanzimat Fermanı'yla başlamaktadır (Tunaya, 2016: 29-34). Aslında buradaki temel amaç Batılı devletlerin İmparatorluğun içişlerine müdahalesini engellemekti. Batılılaşma hamlesi 1856 Islahat Fermanı, 1876 I. Kanun-i Esasi, 1877 I. Meşrutiyet, 1908 II. Kanun-i Esasi ve II. Meşrutiyet ile devam etmiştir (Tunaya, 2016: 38-41). Ancak modernleşme alanındaki radikal değişimler ilk sinyallerini İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) yönetimi döneminde vermiş, başta hukuk, eğitim ve merkezi idare alanında yapılan değişiklikler olmak üzere, seküler-laik reformlara İTC döneminde başladığı, daha sonra Cumhuriyet yönetimi altında bunlara devam edildiği görülmüştür (Kreiser, 2019: 278). Dış politika alanında ise Batıcılık kendisini Batılı devlet olarak kabul görme, Batılı güçlü bir devletle müttefik olma ve denge siyaseti olarak göstermiştir. 1854 Kırım Savaşı'ndan sonra imzalanan 1856 Paris Anlaşması'yla Osmanlı İmparatorluğu Avrupalı devletler içinde sayılmış ve toprak bütünlüğü garanti altına alındığı belirtilmiştir. Bunlar gerçekleşmemiş olmasına rağmen, kâğıt üzerinde Avrupalı bir devlet olarak görülmesi önem arz etmektedir (Akşin, 2019: 33). Bu durum Türk dış siyaseti için hala önem arz etmektedir. Denge siyaseti ise dış politikada 19. Yüzyılın başından itibaren uygulanmaya başlansa da en iyi örneğini II. Abdülhamid döneminde görülmüştür (Kreiser, 2019: 266). İç ve dış politikadaki yaklaşımları çok tartışılmakla birlikte genellikle Panislamist olduğuna ilişkin genel kanaatin aksine II. Abdülhamit, içerideki Müslüman unsurların desteğini kazanmak adına bu politikayı uygulamış, dışarıda ise Müslümanların haklarını savunmuş ve zaman zaman dış Müslümanlar vasıtasıyla büyük güçleri zor duruma sokmayı başarmıştır. Ancak kendisi dış politikada realist olup, büyük güçler arasında denge kurmaya çalışmıştır (Karpat, 2012: 52-57).

Cihan Harbi'nden kısa bir süre sonra yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu topraklarında, Mustafa Kemal Atatürk

liderliğinde milliyetçi asker ve sivil bürokratlar tarafından Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Daha önce de bahsedildiği üzere, Atatürk'ün ideolojik yaklaşımı yeni devletin ideolojik temellerini belirledi. Atatürk, ideolojik olarak Türk milliyetçisi ve Batıcı bir liderdi (Akşin, 2019: 88). Nitekim yeni devletin üzerine inşa edildiği kimlik paradigması ve yaşanan devrimlerde bunu göstermekteydi. Erken Cumhuriyet döneminde, ümmet topluluğundan millet topluluğuna geçiş yaşanmış, Batılı-seküler bir Türk kimliği Kemalist devrimlerle inşa edilmek istenmiştir. Bu süreçte devletin üzerine inşa edildiği milliyetçilik anlayışı –Resmi (Kemalist) milliyetçilik- modernleşme sürecini fikri ve kurumsal anlamda bütün yönleriyle ele alarak medenileşme ülküsü çerçevesinde hareket etmiştir. 1924 Anayasası'yla Türk milli kimliğinin siyasal niteliği oluşturmuş, 1930'lu yıllarda Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi'yle etno-seküler veçhesi inşa edilmişti (Durgun ve Yücel, 2019: 192-193). Bu süreçlerin hepsi bizzat Atatürk'ün söylem ve politikalarıyla şekillenmişti. Bunun yanında yapılan devrimlerde bu kimlik paradigmasının hukuki-siyasi yönünü oluşturmaktaydı. İlk olarak 1 Kasım 1922'de Saltanat kaldırıldı, 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildi, 3 Mart 1924'de Hilafet kaldırıldı ve aynı gün Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. 8 Nisan 1924'de Şeriat mahkemeleri kaldırıldı, 20 Nisan'da 1924 Anayasası kabul edildi. Bu süreç, 30 Kasım 1925'te Tekke ve Zaviyelerin kapatılması, 17 Şubat 1926'da Medeni Kanun'un kabul edilmesi, 10 Nisan 1928'de Anayasa'dan "devletin dini İslam'dır" ibaresinin kaldırılması ve 5 Ocak 1937'de Laiklik prensibinin altı okla birlikte Anayasa'ya girişiyle devam etti (Akşin, 2019: 185-188). Dolayısıyla Kemalist modernleşme siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan topyekün bir modernleşme istiyor, devleti geleneksel yöntemlerle değil, 20. yüzyılın laik ideolojisiyle yönetmeyi tasavvur ediyordu. Batı'nın teknolojisi, materyalizmi ve fikri anlayışıyla yeni bir kimlik oluşturma, Kemalist modernleşmenin en önemli vurgusuydu. Bu bağlamda dinin devletten ayrıldığı bir yapı değil, devlet tarafından kontrol edildiği laik bir düzen oluşturulmak istenmişti (Ahmad, 2019: 90).

Atatürk'ün ideolojik perspektifiyle ilgili açıklamalardan sonra dış politika anlayışına ve dönemin önemli dış politika hadislerine bakmak gerekmektedir. Buradaki temel mesele Atatürk'ün dış politikayı ideolojik bir temele dayandırıp dayandırmadığıdır. Nitekim Atatürk, dış politika tasavvurunu daha Cumhuriyet kurulmadan önce Milli Mücadele dönemindeki fikirleriyle şekillendirmiş, Cumhuriyet döneminde de bunları devam ettirmiştir. Musa Sarıkaya tarafından derlenen, Atatürk'ün Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerindeki mektupları, emirleri ve konuşmalarının yer aldığı eserden hareketle Atatürk'ün dış politika anlayışının şu ilkeler üzerine kurulu olduğu ifade edilebilir: Realist yaklaşım, tam bağımsızlık, denge siyaseti ve "Pan" hareketlerden uzak durulması gerekliliği (Atatürk, 2018). Milli Mücadele başladığında Ankara hükümetinin dış politikada üç amacı vardı: bağımsızlık, egemenlik ve güvenliğin tesisi. Ancak bu süreçte Ankara, Batı'yla savaşırken bile

ilişkilerini kesmemiş ve belirlediği hedefe ulaşmada Batıcı bir dış politika izlemişti. Bunun sebepleri ise şunlardı: Kemalist devrimin Avrupa ülkelerine benzeyen siyasi hedeflerinin olması, iktisadi gelişme için Batıyla işbirliğinin gerekliliği ve Türkiye'nin bir daha parçalanma ya da yok olma tehlikesine karşı Avrupa uluslar topluluğu içinde yer alma zarureti hissetmesidir (Sander, 2006: 154-155). Ankara hükümeti Milli Mücadele sırasında Batı'ya karşı Batı ve Batı'ya karşı Sovyetler politikasını takip ederek, dönemin güçlü devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından faydalanmak koşuluyla gerçekçi bir dış politika stratejisi izlemişti (Oran, 2011: 107-109). Cumhuriyet'in kurulmasından sonra Tdp'yi şekillendiren en önemli husus Lozan olmuştur. Bu süreçte Türkiye'nin temel hedefi, elde edilen statünün devamını sağlamaktır. Dolayısıyla ilk defa 1931 yılında Atatürk'ün ifade ettiği "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözü, Tdp için bir motto haline dönüşmüş, barışçıl dış politikası izlenerek, Türkiye'nin güvenlik ve varlığı teminat altına alınmak istenmiştir (Gönlübol ve Sar, 1996: 92-94). Atatürk döneminde dış politikada, güvenlik temelli denge ve tarafsızlık siyaseti yürütüldüğü ifade edilebilir. Oran'a (2011: 252-257) göre iki savaş arasındaki süreçte, Türkiye, doğu sınırlarının güvenliğini sağlamak ve buradaki ülkelerle iyi ilişkiler tesis etmek için 1937 yılında, İran, Irak ve Afganistan'la birlikte Sadabad Paktını imzaladı. Batı'da ise, statükocu devletler İngiltere ve Fransa, revizyonist devletler Almanya ve İtalya ile farklı bir sistemi olan SSCB arasında bir denge kurmaya özen gösterdi. İçeride komünizmin "öteki" olarak konumlandırılmasına karşın SSCB ile iyi ilişkiler kuran Türkiye, birinci grupta yer alan statükocu devletler içinde kendisini konumlandırdı. Ancak bu durum ikinci grubu oluşturan devletlerle kurduğu iyi ilişkileri etkilemedi. İtalyan revizyonizmi karşısında, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile birlikte 1934 yılında Balkan Antantı imzalandı. Bunun yanında 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olundu. Böylece Türkiye, mevcut statükonun devamı ile doğu ve batı sınırlarının güvenliğini sağlamak için hem çeşitli anlaşmalar imzalayıp MC'ye üye oldu, hem de dönemin güçlü devletleri ile denge siyaseti yürüttü.

Atatürk döneminde Tdp'nin en önemli ilkesi statükoculuk olup, bunun daha önce de belirtildiği üzere "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" vecizesiyle mottolaştırıldığı bilinmektedir. Atatürk yaşarken bunun aşıldığı tek olay, 1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi olmuştur. İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmesi üzerine Türkiye'nin çağrısıyla Temmuz 1936 Montreux'da imzalanan anlaşmayla Boğazlarda Türkiye tamamen egemen konuma geçmişti. Bu durum, Aras (2013: 165) tarafından "müzakere yoluyla revizyon" olarak isimlendirilmişti. Nitekim bundan sonraki süreçte de statükoculuk ilkesinin aşıldığı meseleler bulunmakta, ancak Kemalist dış politikanın uygulandığı dönem boyunca bunlar hep hukuki revizyonizm olarak vuku bulmaktadır. Atatürk'ün vefatının ardından Türk dış politikasının iki temel niteliği – Batıcılık ve Statükoculuk- bağlamında genel bir değerlendirme yapmak gerekir.

10 Kasım 1938 tarihinde Atatürk'ün vefatının ardından İsmet İnönü Türkiye Cumhuriyet'inin ikinci Cumhurbaşkanı oldu. Daha sonra "Milli Şef" unvanını alan İnönü, iç ve dış politikada çok tartışmalı kararların alındığı bir dönemin lideriydi. Özellikle, Hatay'ın anavatana katılması, II. Cihan Harbi, içerideki otoriter yönetim, savaştan sonra SSCB tehdidi, çok partili hayata geçiş ve Türkiye'nin Batı Blokuna katılması gibi bütün önemli meseleler bu dönemde yaşandı. Bunları genel hatlarıyla incelemek gerekmektedir.

Kurtuluş Savaşı sınırları Misak-ı Millice belirlenmiş bir revizyonist hareketti. Savaştan sonra Tdp'nin mottosu olan "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" anlayışı çerçevesinde barışçıl bir dış politika izleyen Türkiye, bunu ilk defa Montrö ile aşmış ve Boğazların denetimini ele geçirmişti. İkinci örnek ise Hatay'ın anavatana katılmasıyla gerçekleşti. Bu ilk ve son defa soydaşların yaşadığı bir bölgenin devlet sınırları içine katılması bakımından irredentist bir hareket olarak Tdp tarihinde yer aldı. Bu revizyonist hareket, aynı Montrö de olduğu gibi uluslararası hukuka uygun olup askeri bir hareket olmaksızın gerçekleşmişti. Türkiye'nin Fransa ve Milletler Cemiyeti ile yaptığı anlaşmalar ve Hatay Meclisi'nin aldığı karar ile 23 Temmuz 1939'da Hatay anavatana katıldı (Oran, 2011: 48). Atatürk'ün ömrünün son evrelerinde en çok arzuladığı şey, vefatının ardından bir yıl geçmeden gerçekleşmiş oldu.

Hatay'ın Türkiye'ye katılmasındaki temel saik, daha doğrusu Fransa'nın buna rıza göstermesindeki en mühim mesele yaklaşan II. Cihan Harbi'ydi. Türkiye hem sistem hem de dış politika anlayışı açısından statükocu devletlere yakındı. Dolayısıyla Türkiye'yi ittifakın bir parçası yapmak istiyorlardı. Türkiye açısından yaklaşan savaş güvenlik ve beka sorunu demekti. Atatürk döneminde sergilenen tarafsızlık yaklaşımının devam etmesi bu konjonktürde mümkün değildi. 19 Ekim 1939 tarihinde İngiltere-Fransa-Türkiye ittifak anlaşması imzalandı. Bu anlaşma, bu üç ülkeden birine başka bir devletin saldırması durumunda diğerlerinin yardım etmesini içeriyordu. 1 Ekim 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesiyle başlayan savaşta Türkiye, tarafsız değil savaş dışı kalmaya çalışmış, savaşan taraflar arasında, savaşın gidişatına göre dengeler kurmuştu. Savaşın başlarında Türkiye'nin en büyük korkusu, "Polonya Sendromu" adı verilen hem Almanya, hem de SSCB tarafından iki taraflı işgaldi. Ancak Almanya ile tesis edilen siyasi ve ekonomik ilişkiler ile 1941 yılında imzalanan Türk-Alman Dostluk Paktı, Almanya'ya yönelik korkuları azalttı. Savaş boyunca Türkiye'yi savaşın içine sokmak isteyen İngiltere muvaffak olamadı. 1939 Anlaşması'nı ileri süren İngiltere'ye karşı Türkiye, Vichy Fransa'sının Almanya ile anlaşma imzalamasını, ordunun teçhizat eksikliği, SSCB işgali tehlikesi vs gibi birçok neden ileri sürdü.1943 yılında Almanların Stalingrad'da yenilmesi, Türkiye'nin SSCB'ye karşı duyduğu tehdit algısını arttırdı. SSCB'nin Bulgaristan'ı işgal etmesiyle birlikte Türkiye Mihver devletlerle ilişkilerini kesti, 23 Şubat 1945'de Almanya'ya

göstermelik bir savaş ilan edildi ve bu sayede Birleşmiş Milletler'e üye olundu (Oran, 2011: 387-398).

Savaş bittikten sonra Türkiye, savaş sürerken hissettiği tehdit algısından daha büyük bir sorun yaşamaya başladı. Bunun en önemli nedeni, SSCB'nin 1925 yılında imzalanan Sovyet-Türk Saldırmazlık Paktı'nın tarihini uzatmayacağını bildirmesiydi. Ayrıca Türk Boğazları ile ilgili hoşnutsuzluğunu ifade eden Sovyetler, daha sonra Türkiye'ye bir ültimatom vererek, Boğazlar rejiminin yeniden düzenlemesini, Boğazlarda üs, Ardahan ve Kars illerinin kendilerine verilmesini istediler. Türkiye bu tehdide boyun eğmemekle birlikte Sovyetlere karşı tek başına direnemeyeceğini biliyordu. Bu süreçte Batı ittifakından yardım talebinde bulunan Türkiye, aradığı desteği ABD'den buldu. SSCB'nin yayılmacı emellerini, özellikle Balkanlar ve Doğu Akdeniz'i ele geçirip Ortadoğu'ya ulaşma hedefini gören ABD, Yunanistan ve Türkiye'yi SSCB'ye karşı desteklemeye karar verdi. 1947 yılında Truman Doktrini ve 1948 yılında Marshall Planı çerçevesinde askeri ve maddi yardım alan Türkiye, 1952 yılında NATO'ya üye oldu (Gönlübol vd, 1996: 191-236). Böylece Tdp, NATO eksenine yerleşerek günümüzdeki şeklini aldı. Yani savaştan sonra yaşanan Sovyet tehdidi, Türk dış politikasının tamamen Batı sistemine entegrasyonuna neden oldu. Bu yüzden Türkiye, Batılılar tarafından kurulan siyasal, askeri ve ekonomik kuruluşlara katılmayı amaç edindi. Hatta Balkan ve Bağdat Paktları'na katılması bile bu minvalde gerçekleşti. Dolayısıyla artık NATO, Türkiye'nin milli politikasını oluşturmakta (Gönlübol vd, 1996: 311), "ulusal çıkar" kavramı yeniden tanımlanarak ABD'ninkiyle özdeşleştirilmekteydi (Sander, 2006: 156). Ancak bu durum, Türkiye'nin tek yönlü bir dış politika izlemesine neden olurken, daha sonra yaşanan birtakım hadiselerde (Küba Füze Krizi, Johnson Mektubu ve Kıbrıs Bunalımı gibi) bunun olumsuz yansımalarını gördü. Özellikle başta Ortadoğu olmak üzere artık sadece Batı çıkarları çerçevesinde hareket edecek olan Türkiye, Atatürk'ün Rusya'yla bir daha düşman olunmaması stratejisini terk etti (Ahmad, 2019: 112). Bu durum Atatürk'ün Tdp anlayışından bir sapma olarak görülebilse de zaruretten kaynaklanmaktaydı.

Soğuk Savaş dönemi boyunca Tdp açısından en büyük sorun Kıbrıs'tır. Kıbrıs'ın 1959'da imzalanan Zürih ve Londra Anlaşmalarıyla bağımsız bir devlet olarak kurulacağı kararlaştırılmış, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör devletler olarak anlaşmaya iştirak etmişti. Kıbrıs bunalımın temelinde ırkçı Yunan örgütü EOKA'nın Türklere yönelik katliamları ve ENOSİS siyaseti yer almaktaydı. ENOSİS, Kıbrıs ve Yunanistan'ın birleşmesini esas alan ve Doğu Akdeniz'de Türkiye'yi sıkıştırıp adadaki Türk varlığına son verme amacını taşıyan politikaydı. 1967 yılında Albaylar Cuntası tarafından yönetilen Yunanistan bu konudaki girişimlerini hızlandırmıştı. Bu minvalde 15 Temmuz 1974'de Yunan askerler Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Başkanı Makarios'a darbe düzenlediler, Makarios kaçarak canını zor kurtardı. Bunun karşısında daha önce, 1964 yılında Kıbrıs'a müdahale etmek isteyen ancak ABD Başkanı Johnson'un

tehditleriyle geri adım atan Türkiye, 20 Temmuz 1974'de Kıbrıs'a ilk müdahalesini gerçekleştirdi. Daha sonra 14 Ağustos'ta ikinci bir müdahale yapan Türkiye, böylece Kıbrıs Barış Harekâtını tamamlamış oldu (Fırat, 2011: 739-750). Bu harekatta başarılı olan Türkiye hem adadaki Türkleri soykırımdan kurtarmış, hem de Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin aleyhine yaşanacak revizyonist bir hareketi engellemiştir. Ancak bunun Türkiye'ye büyük bir maliyeti olmuş, ABD'nin ambargosuna maruz kalmıştır. Bunun dışında Kıbrıs müdahalesi, ABD'nin bütün itirazlarına karşı yapılması hasebiyle önem arz etmektedir. Ayrıca, Garantörlük Anlaşması gereği adaya müdahale eden Türkiye, statükoculuk anlayışını yine hukuki bir gerekçeyle – aynı Montrö ve Hatay meselelerinde olduğu gibi- aşmıştır.

Türk dış politikası üzerine çalışan birçok akademisyeninde belirttiği üzere, Soğuk Savaş boyunca, temel nitelikleri aynı kalmak koşuluyla – Statükocu ve Batıcılık- devam etmiştir. Siyasi kargaşaların -1960,1971-1980 gibi- olduğu dönemlerde bile çizgisini koruyan Tdp, bir kısım Marksistlerin Türkiye'yi Atlantikçi yörüngeden Avrasyacı bir çizgiye getirme çabaları ve bazı İslamcı-muhafazakârların Ortadoğu-Arap yanlısı dış politika talepleri bir kenara bırakılacak olursa, Tdp'nde uygulama ve ilkelerinde sürekliliğin olduğu görülebilmektedir (Karpat, 2012: 162). Nitekim Soğuk Savaş sona erdikten sonra, doksanlı yıllar boyunca Tdp incelenecek olursa, yine güvenlik sorunları ve tehdit algılarıyla biçimlendiği ifade edilebilir. Bu durum Tdp ilkeleri ve uygulamalarında bir sürekliliğe neden olmaktadır. Doksanlı yılların başında Soğuk Savaş biterken, SSCB tehlikesinden kurtulmuş olduğunu düşünen Türkiye, neredeyse bütün komşularıyla çeşitli sorunlar yaşayan, Kafkasya, Balkanlar ve Ortadoğu'da patlak veren etnik ve dinsel çatışmaların ortasında kalan, terör sorunu ve rejim kaygısını hisseden bir ülke olarak dış politikasını tamamen güvenlik sorunları üzerine inşa etmesi gayet olağan karşılanmalıdır. Ancak Karpat'a (2012: 175) göre, 1923-1991 yılları arasında resmi söylemde diğer Türk topluluklarıyla ilgilenmeyen Türkiye, Orta Asya ve Kafkasya'da Türk devletlerinin ve Bosna-Hersek gibi tarihsel bağlarının bulunduğu ülkelerin doğuşu sonrası bu politikasını değiştirmesini gerektirmiştir. Bu minvalde resmi dış politikadan bir takım kimlik odaklı sapmalar meydana gelmiştir. Bunların özellikle, "Yeni Osmanlıcı" ya da "İslamcı" olarak isimlendirildiklerini; ANAP, RP ve AK Parti iktidarları döneminde buna ilişkin tartışmaların sıklıkla yaşandığını söylemek gerekir.

2. MUHALEFET KONUMU: ANAP, RP ve AK PARTİ DÖNEMLERİ ve RESMİ DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞINDAN SAPMALAR

Tdp ile ilgili akademik literatürde, resmî ideolojinin dış politikasının aşılmaya başlandığı dönemler olarak Anavatan Partisi'nin lideri olan Turgut Özal'ın önce Başbakan daha sonra Cumhurbaşkanlığı dönemindeki icraatları, bunu takiben kısa bir Refah Partisi iktidarı dönemi ve 2002'den beri Türkiye'yi yöneten Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı gösterilmektedir.

Ortak tema ise Yeni-Osmanlıcılık ideolojisi olarak telakki edilebilir. Yeni-Osmanlıcılık, hem içerideki kimlik krizlerine İslami hassasiyetle yaklaşan bütüncül bir yaklaşım hem de yeni dış politika stratejisi arayışı olarak her iki alandaki Kemalist tahakkümü aşma girişimi şeklinde tanımlanabilir (Çolak, 2006: 132).

1983 Genel Seçimleri'nden sonra iktidara gelen ANAP'ın başında bulunan Turgut Özal, dış politika konusunda bireysel olarak inisiyatif almaya çalışmış ve farklı yöntemler kullanmıştır. Bunların başında, Dışişleri bürokrasisini devre dışı bırakıp, onların yerine iş adamlarını kullanması gelmektedir. Bu durum Dışişleri Bakanlığı'nın zayıflamasına yol açmıştır. 1980 yılında başlayıp sekiz yıl süren İran-Irak Savaşı'nda savaşan taraflarla ticaret yapan ve çok kazançlı çıkan Türkiye, zamanla siyasal, kültürel ve iktisadi anlamda Ortadoğu'ya fazlaca eklemlenmesi sebebiyle dış politikasında İslamcı izler görülmeye başlanmıştır (Gönlübol, 1996: 625-629). Oran'a göre, Özal, Tdp'nin geleneksel çizgilerinden saparak revizyonist ifadelerde bulunmuş ve bunun olumsuz sonuçları görülmüştür. Bulgaristan'da Türk azınlığa yönelik yapılan asimilasyon ve etnik temizlik politikası yüzünden yaşanan sorunda "*Bulgaristan'dan bir milyon soydaşımızı gönderseler de alacağız ... Sayın Jivkov da gelsin, bir bok yiyemezler*" ifadeleri ya da Azerbaycan'la ilgili "*Azeriler Şii'dir, onun için Türkiye'ye değil İran'a bakıyorlar*" sözleri bunlardan birkaçıdır. Ama Tdp'nin statükocu niteliğini aşan en önemli sözü, seksenlerin sonunda yaşanan Körfez bunalımı sonrası Musul ve Kerkük için kullandığı "*Ortadoğu pastasından pay alacağız*" açıklaması olmuştu (Oran, 2010: 28-33). Böylece Özal'ın dış politika anlayışı, içeride de izlediği politikalarla birlikte Neo-Osmanlıcılık olarak isimlendirildi. Bu anlayışın iki temel özelliği bulunuyordu: (1) Türk milliyetçiliğinin revize edilerek Osmanlı döneminde olduğu gibi farklı kimliklere karşı siyasal ve kültürel hoşgörünün konsolide edilmesi ve (2) Post-Osmanlı coğrafyasında, yani balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslarda bulunan ülkelerle ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesidir (Çolak, 2006: 126-127).

Türk iç ve dış politikasındaki Neo-Osmanlıcılık tartışmaları, İslamcı olan Refah Partisi'nin 1995 Genel Seçimlerinden birinci parti olarak çıkmasının ardından yeniden yükselmeye başladı. Anscombe'e (2017: 354) göre doksanlı yıllarda artan PKK sorunu ve bunun türevi olan Kürt meselesine yaklaşım bağlamında RP, Kürtlere İslam kardeşliği çatısı altında yaklaşmış ve bu durum Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da RP'nin yüksek bir oy oranına sahip olmasını beraberinde getirmişti. 8 Temmuz 1996'da güvenoyu alarak göreve başlayan Refahyol Hükümeti'nde Dışişleri Bakanlığı görevini DYP Genel Başkanı Tansu Çiller üstlense de ANAP iktidarına benzer şekilde Dışişleri pasifize olmuş, Başbakan Necmettin Erbakan bizatihi dış politikayı yürütmeye çalışmıştı. "Lider Türkiye" ve "Şahsiyetli dış politika" mottolarıyla hareket eden Erbakan, İslamcı bir dış politika anlayışına sahipti. Göreve ilk geldiğinde Müslüman Kardeşler Örgütü'nün lideri Seyf ul İslam el-Benna ve Nedva hareketi lideri Raşid el-

Gannuşi ile görüşen Erbakan'ın, KKTC gezisinin ardından gittiği İran'da MİT'in CIA ve Mossad etkisinde kaldığını ifade etmesi Türkiye'de sorun oluşturdu. Daha sonra Mısır, Libya ve Nijerya'yı kapsayan bir geziye başladı. Mısır gezisi Müslüman Kardeşler Örgütü lideriyle yaptığı görüşmelerde istediği neticeyi alamadı ve Müslüman ülkeler arasında iş birliğini öngören M-7 projesi kabul görmedi ama en büyük kriz ise Libya'da yaşandı. Libya lideri Kaddafi'nin Türk iç politikası ve Kürt meselesi hakkındaki kabul edilemez ifadeleri ziyareti büyük bir krize dönüştürdü. Her ne kadar Erbakan Kaddafi'yle yaptığı görüşmelerden çekildiyse de bu durum iktidarına zarar verdi (Fırat ve Kürkçüoğlu, 2010: 560-563). RP iktidarını zorlayan gelişmelerden bir diğeri de İsrail ile yürütülen ilişkiler ve yapılan anlaşmalardı. Nitekim ordu ve seküler gruplar İsrail'le ilişkileri RP'yi dengelemek için kullanıyorlardı. En nihayetinde, Türk demokrasi tarihine kara bir leke olarak geçen 28 Şubat Post-Modern darbesiyle RP iktidardan uzaklaştırıldı ve bu yapılırken dış politikada yaşanan sorunlar, darbenin görünürdeki nedenleri arasında yer aldı.

Kurucuları siyasal İslam'ın en önemli temsilcisi Milli görüş geleneğine mensup olan ancak kendilerini Muhafazakâr-Demokrat olarak tanımlayan AK Parti, dış politikada ilk etapta klasik yönelimden sapmayan AB eksenli bir anlayış izledi. Ancak 2007 yılından sonra bu anlayış yavaş yavaş değişmeye başladı. Bu süreçten sonra AK Parti'nin dış politikasına yönelik değerlendirmelere kısaca bakmak gerekir.

AK Parti'nin dış politikasını açıklamaya çalışan birçok yerli ve yabancı akademisyen Neo-Osmanlıcılık kavramını kullanmaktadır. Oran'a (2013: 197-198) göre AKP döneminde Tdp'nin genel yapısı Neo-Osmanlıcılık'tır. Bu politika Osmanlı'yı yeniden diriltmekten ziyade, Osmanlı-İslam kimliğini silikleştiren Kemalizme karşı içeride bir kimlik paradigması ortaya koymak ve dış politikada halkın desteğini almak için kullanılan bir retorik olarak değerlendirilebilir. Dönmez (2015: 1-3) ise Neo-Osmanlıcılığın, Post-Osmanlı hinterlandında Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarını kullanarak dış politika davranışlarını geliştirmesi böylece Batılı devletlerin nazarında jeopolitik açıdan daha önemli bir yere sahip olması ve küresel aktörlüğe geçiş yapmasıdır. Bunların yanı sıra, AK Partili karar vericilerin dış politika söylemlerini inceleyen Sunar (2013: 214), bu söylemlerde en çok karşılaşılan kavramın, dini, kültürel, tarihsel değerleri ve gelenekleri kapsaması sebebiyle "medeniyet" olduğunu ifade etmektedir. Duran (2013: 19-20) da AK Parti dış politikasını açıklayabilecek yegâne kavramın medeniyet olduğunu iddia etmektedir. Medeniyet kavramı hem İslam coğrafyasını hem de evrensel insani değerlere hitap etmekte, işlevsel ve esnek bir kavram olarak her alanda kullanılabilme özelliği sebebiyle AK Partili karar vericilerin retoriklerinde sıklıkla görülebilmektedir. Dış politikada milliyetçi ve Osmanlıcı öğelerin kullanılabilmesine imkân tanıyan bu kavram, Türk tarihinin Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine yaptığı atıfla içerideki Kürt meselesine de çözüm üretebilme kapasitesine haiz olduğu düşünülmektedir. Nitekim Davutoğlu'nun *Stratejik Derinlik* (2011) eserinde

en çok kullandığı kavram medeniyet olup; Türkiye'nin kendi medeniyet dairesinde, yani jeokültürel ve jeopolitik açıdan tarihsel, dini ve kültürel yakınlığının olduğu toplumlarla ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkilerini arttırmasını önermekte ve bu minvalde Kemalist dış politika ve kimlik algısını eleştirmektedir. Nitekim Murinson'a (2012: 12) göre, Stratejik Derinlik doktrini, Tdp'yi biçimlendiren seküler-Kemalist ulusçuluğun aksine ulus-üstü ümmet kavramı fikrine dayalı, Türklerin ulusal gururunu okşayan bir düşünce biçimidir. Saraçoğlu (2013: 55) ise, AK Parti'nin iç ve dış politikada, Kemalizm'in seküler ulus anlayışını dönüştürdüğünü vurgulayarak, Osmanlı geçmişi ve ortak İslami değerlere atıf yapan, Türklük yerine Sünni İslam kimliğini ön plana çıkaran bir anlayışa sahip olduğunu belirtmektedir.

Nihayetinde, AK Parti'nin dış politika tasavvurunu tek bir anlayışla değerlendirmek yerine dönemsel değerlendirmenin faydalı olduğu söylenebilir. İktidarının ilk döneminde resmi dış politika anlayışını sürdüren AK Parti, daha sonraki süreçte içeride inşa etmeye çalıştığı İslami kimliğin bir yansıması olarak dışarıda da İslami bir kimlikle hareket etti. Özellikle dış politikasını kurguladığı yer, eski Osmanlı hinterlandı oldu ve pragmatik bir retorik kullanarak yer yer İslamcı ve Osmanlıcı bir yaklaşım benimsedi. Böylece resmi dış politikadan önemli bir sapma meydana getirdi. "Emevi Camiinde namaz kılacağız" söylemi, bu sapmanın ideolojik boyutunu tek başına ortaya koymaya muktedirdir. Ancak bu süreç, Suriye Krizi ve dış politikanın mimarı Davutoğlu'nun Başbakanlık görevinden istifa etmesiyle sona erdi. Hükümetin "Kürt Açılımı" ya da "Demokratik Açılım" denilen süreci bitirip terör örgütü PKK'ya yönelik sınırötesi operasyonları başlattığı 24 Temmuz 2015 tarihinden sonra kimlik merkezli dış politika anlayışı yerini milli güvenliği esas alan bir yaklaşıma bıraktı. Bu dönüşümde, PKK, DEAŞ ve PYD –PKK'nın Suriye kolu- terör örgütlerinin saldırıları, Suriye'de yaşanan kriz, FETÖ terör örgütünün 15 Temmuz 2016'da gerçekleştirdiği darbe ve işgal girişimi etkili oldu. Bu süreçten sonra Türkiye, uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanarak Suriye'ye üç askeri operasyon gerçekleştirdi. Ayrıca Kuzey Irak'ta da askeri operasyonlarına devam eden Türkiye, Doğu Akdeniz'de haklarını gasp etmeye çalışan ülkelere karşı Libya'daki Ulusal Mutabakat Hükümeti –UMH- ile Münhasır Ekonomik Bölge Anlaşması imzaladı. Böylece bir taraftan taşeron terör örgütleriyle –PKK, PYD ve FETÖ- mücadele edip, diğer taraftan Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz'de milli çıkarlarını ve güvenliğini tesis etmeye gayret göstermektedir.

3. CHP: İDEOLOJİ, DIŞ POLİTİKA VE SÖYLEM

Cumhuriyet Halk Partisi, akademik literatürde Kemalist ideolojinin taşıyıcısı ve Atatürk'ün fikirlerinin mirasçısı olarak kabul edilmekte ya da bu şekilde tanımlanmaktadır. Dolayısıyla dış politikadaki seküler-Batıcı ve statükocu yaklaşımları anlayabilmek için öncelikle CHP'nin ideolojisinin, daha sonra dış politika anlayışının ve söylemlerinin incelenmesi

gerekmektedir. Ancak bundan önce, CHP'nin uzun yıllardır iktidarda bulunmadığı göz önüne alınacak olursa, bu süreç zarfında resmi dış politikasından yaşanan sapmalar, CHP'nin dış politikaya yönelik eleştirilerini ve tasavvurunu biçimlendirdiği söylenebilir. Dolayısıyla CHP'nin ideolojisi ve dış politika anlayışına geçmeden önce, resmi dış politikayı kimlik merkezli aşan iktidarlara yönelik değerlendirmelere yer vermek elzemdir.

3.1. CHP'nin İdeolojik Perspektifi

CHP, temelleri 1919 yılında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin birleştirilmesi suretiyle atılan, 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası adıyla kurulan, daha sonra 1924 yılında adı Cumhuriyet Halk Fırkası olup, en son 1935 yılında yaptığı isim değişikliği ile Cumhuriyet Halk Partisi'ne dönüşen (chp.org.tr, 2020), ideolojik perspektifini Kemalizmin oluşturduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu partisidir. Görüldüğü üzere, CHP kurulduktan sonra birtakım dönüşümlerin ardından kendi ideolojik çerçevesini oluşturmuştur. Mayıs 1931'de gerçekleştirilen 3. Büyük Kongre'de Altı Ok kabul edilmiş (Perinçek, 2014: 35), 1935 yılında yapılan 4. Kurultay'da "*Partinin güttüğü bütün bu esaslar, Kamalizm prensipleridir*" (CHP Programı, 1935: 2) ifadesinden de anlaşılacağı üzere Kemalizm ideoloji olarak kabul edilmiştir. Nitekim Atatürkçülük diye bir ideoloji olmadığını ve Atatürk'ün fikir ve uygulamalarının Kemalizm olarak isimlendirileceğini belirten Parla (2008: 20-21), bunun temellerinin 1920'li yıllarda atıldığını belirtmektedir. Perinçek (2014: 36) ise altı okun kabul edildiği 1931 yılında adı konulmasa da Kemalizm'in ideoloji olarak benimsendiğini dile getirmektedir. 1937 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile altı ok anayasaya girmiş ve devletin resmi ideolojisi olmuştur.

CHP'nin altı oku olarak bilinen ve hala partinin ideolojisi ile simgesini oluşturan cumhuriyetçilik, devletçilik, halkçılık, milliyetçilik, laiklik ve inkılapçılık kavramları arasında en önemlileri milliyetçilik ve laiklik ilkeleri olarak göze çarpmaktadır. Çünkü milliyetçilik ve laiklik, Türk kimliğini inşa eden olgulardır. Ersanlı (2009: 103-138) Kemalizm kavramını, pragmatik, pozitivist ve materyalist olarak tanımlamaktadır. Kemalizm pragmatik niteliğine dayanarak laiklikten ilk defa 1950 Genel Seçimleri'nden önce, din derslerinin seçmeli ders olarak okutulması, İlahiyat fakülteleri ve İmam Hatip kurslarının açılması ve tekke, zaviye ve türbelerin yasal hale getirilmesine rıza göstererek ödün vermişti. Ancak Parti ilk ideolojik dönüşümünü 1965 Genel seçimlerinden önce yaşadı, İsmet İnönü Partinin konumunu "*ortanın solu*" olarak tanımladı. Bu durum, başta Turhan Feyzioğlu olmak üzere bazı partililerin tepkisini çekerek istifa etmelerine yol açtı. Bu süreçten sonra Parti Genel Sekreteri Bülent Ecevit, Atatürk'ün Şapka Kanunu gibi devrimleriyle üst yapı devrimcisi olduğunu ancak köylü ve işçi konusunda herhangi bir şey yapmadığı için altyapıyı ihmal ettiğine ilişkin çıkışı, CHP içinde büyük tartışmalara neden oldu. 1972 yılında yapılan Genel Başkanlık seçimini Bülent Ecevit kazandı. Bunun sonucunda

İsmet İnönü CHP üyeliğinden istifa etti (Erdoğan, 2018: 39-55). Bu süreçten sonra yapılan en kapsamlı kurultay Kasım 1976'da yapılan 23. Kurultay olmuş; sosyal demokrasi ve altı ok bütünleştirilerek, "*demokratik sol*" kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kurultayda CHP'nin Sosyalist Enternasyonel'e katılması da kararlaştırılmıştır (chp.org.tr, 2020).

1980 Darbesi sonrası diğer bütün diğer partiler gibi CHP'de kapatılmış, yeniden 9 Eylül 1992'deki 25. Kurultay'da Deniz Baykal'ın Genel Başkanlığı'nda kurulmuştur. Bu sürece kadar Kemalizm, Erdal İnönü'nün Genel Başkanlığını yürüttüğü Sosyal Demokrat Halkçı Parti – SHP- tarafından sosyal demokrasiyle birlikte temsil edilmişti. Daha sonra iki parti CHP çatısı altında birleşmiştir. Böylece CHP, Kemalizm, ortanın solu, demokratik sol ve sosyal demokrasi kavramları üzerine inşa edilmişti. Ancak doksanlı ve iki binli yılların siyasal, sosyal ve ekonomik yapısı, bu kavramlardan Kemalizm'in daha çok belirginleşmesine neden olmuştu. Yükselen siyasal İslam, yaşanan suikastlar, rejim tartışmaları ve PKK terörünün artışı, CHP'nin seküler-laisist kimlik algısını tekrar güçlendirmiş, bu süreçte orduyla açıktan ya da örtülü bir şekilde ittifak kurmuştur. İki binli yıllarda ise AK Parti iktidarı ve onun açılımcı politikalarına karşı yine Kemalist tepkiler daha belirgin bir şekilde kendisini göstermiştir. Deniz Baykal'ın Genel Başkanlık dönemi Kemalizm'in ağırlığını koyduğu ve Atatürk figürünün çok kullanıldığı bir dönem olmuştur. 2010 yılında gerçekleşen 33. Kurultay'da Kemal Kılıçdaroğlu Genel Başkanlığa seçilmiş, bu süreçten sonra Kemalist kadrolar tasfiye edilmeye başlanmıştır. Kürt meselesine güvenlik temelli yaklaşım yerini daha sosyal demokrat bir çizgiye bırakmıştır. İzlenilen politikalar ve stratejiler ise genellikle AK Parti'nin söylem ve politikalarının zıttı olmuştur. 15 Temmuz 2016 Darbe ve İşgal Girişimine karşı olduğunu açıklayan ve Yenikapı'da yapılan mitinge katılan Kılıçdaroğlu, daha sonra bu olaya "kontrollü darbe" demişti (Erdoğan, 2018: 71-93). Son birkaç yıldır, medyada CHP'yle ilgili tartışmalar devam etmektedir.

3.2. CHP'nin Dış Politika Anlayışı ve Söylemleri

Uzun yıllardır iktidarda bulunmadığı düşünüldüğünde, CHP'nin dış politikaya yönelik yaklaşımını inceleyebilmek için Parti'nin resmi kaynaklarına, Partililerin bu konudaki çalışmalara ve CHP'li karar vericilerin söylemlerine bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda CHP'nin 2002'den sonra dış politikaya bakışını ortaya koymak faydalı görünmektedir.

CHP 2002 Seçim Beyannamesinde (51-55) dış politika ile ilgili ön plana çıkan ibareler; "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" anlayışı çerçevesinde barışçıl dış politikanın devamı, 11 Eylül Saldırıları sonrası İslam ülkelerine demokratik-laik rejimiyle Türkiye'nin model ülke olarak sunulması, Nato çizgisine sadık kalınması, yakın coğrafyamızla ekonomik ilişkilerin arttırılması, Ortadoğu'daki çatışmaların barışçıl bir şekilde çözümü, KKTC Türk halkının kazanılmış haklarının savunulması ve Orta Asya'daki Türk devletleriyle yakın ilişkilerdir. Ancak en temel vurgu AB üyeliği olmuş, AB

hedefi Atatürk'ün çağdaş devletler seviyesine gelmenin günümüzdeki karşılılığı olarak görülmüştür. Ancak müzakere yöntemine ve Türkiye'nin onur ve gururuna uygun bir müzakere süreci talebi bulunmaktadır.

CHP 2007 Genel Seçim Beyannamesinde (14-17), yine dış politikanın temel mottosu olan "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" anlayışını temel vizyon olarak gösterirken, AK Parti'ye yönelik eleştiriler ön plana çıkmaktadır. 1 Mart 2003 Tezkeresi'nde Türkiye'nin savaşa girmesinin engellendiği belirtilmekte, AK Parti'nin başta Çuval Hadisesi olmak üzere, Irak Türkmenlerinin yalnız bırakılması, Kıbrıs sorununda izlenilen politikanın – Annan Planı'nın kabulü- teslimiyetçi olması, PKK'ya karşı sınırötesi operasyonların yapılmaması, Hamas ve onun lideriyle görüşülmesi gibi Türkiye'nin "kırmızı çizgi"lerinin aşılması, burada eleştirilmektedir. AB'ye tam üyelik hedefi korunmakla birlikte "ulus-devlet, üniter devlet ve laiklik" ilkelerine bağlı kalınması kaydıyla bu sürecin yürütülmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla ulusalcı-Kemalist vurgular, bu beyannamede dikkat çekmektedir.

CHP 2011 Genel Seçim Beyannamesinde (121-125), yurttaş odaklı, barış, refah ve huzuru temel alan bir dış politika izlenileceği belirtilmektedir. Bu minvalde sosyal demokrasi ve Cumhuriyetin dış politikasını referans alan, barışçıl, eşitlikçi, dayanışmacı, uluslararası hukuk çerçevesinde hareket eden, ekonomi diplomasisine önem veren, uluslararası örgütler ve imzalanan anlaşmalardaki paydaşlarla kararların ortak bir şekilde alındığı ve AB'ye tam üyelik hedefinde bütünleşmeci bir stratejinin takip edileceğinin belirtilmesi, bu beyannamenin esasını oluşturmaktadır.

CHP 1 Kasım 2015 Genel Seçim Beyannamesi'nin (194-217), AKP'ye yönelik "ne yurtta ne dünyada barış" ibaresiyle başladığı görülmektedir. ABD, AB, Kafkasya ve Orta Asya'ya sırt çevrildiği, Ortadoğu'da "stratejik derinlik" bağlamında Osmanlıcı siyaset güdüldüğü, yine Ortadoğu'ya yönelik fırsatçı, mezhepçi ve maceracı bir politikayla yaklaşıldığı, AB hedefinden uzaklaşıldığı, "*tehlikeli bir yalnızlığa*" girildiği ve Türkiye'nin uluslararası alanda itibarının zayıfladığına yönelik eleştiriler burada yer almaktadır. Buna karşın CHP'nin, barışçıl bir dış politika temelinde, uluslararası hukuka riayet eden, dayanışmacı, eşitlikçi, Türkiye'nin çokkültürlü yapısının etkisiyle bütün din, mezhep ve etnik gruplara eşit yaklaşan, laik, sosyal demokrasi ve Cumhuriyet dış politikasının temel niteliklerinin devamını sağlayacağının altını çizmektedir. Temel hedef olarak AB üyeliği amacı tekrarlanmaktadır. Ayrıca Suriye'de kalıcı barışın sağlanması, mültecilerin geçici olarak barınması ve ülkelerine daha sonraki süreçte dönebilmeleri için uluslararası örgütlerle ortak hareket edeceği ifade edilmektedir.

Sencer Ayata'nın derlediği "CHP: Söylem, Politika, İdeoloji" (378-385) adlı eserin dış politikayla ilgili kısımları, CHP 2015 Genel Seçim Beyannamesi'ndeki yaklaşımlarla benzerlik göstermektedir. Özellikle AK Parti iktidarına yönelik, resmi ideolojinin dış politika mottosuyla yapılan "ne yurtta, ne dünyada barış" eleştirisi; buyurgan, otoriter ve maceraperest bir

anlayışla tamamen Ortadoğu'ya eklemlenmiş, Neo-Osmanlıcı, komşularının topraklarına göz diken ve mezhepçi olduğuna ilişkin çeşitli iddialarla desteklemektedir. Buna karşın CHP'nin, barış, istikrar ve kalkınma temelinde, demokrasiyi, laikliği ve çağdaşlaşmayı ilke edinen, Türkiye'yi tekrar Avrupa rotasına döndürecek, uluslararası ihtilaflarda arabulucu rolüne tekrar kavuşturacak bir dış politika stratejisi izleyeceği belirtilmektedir. CHP'nin, başta IŞİD olmak üzere sınırlarımızdaki terör örgütlerine karşı uluslararası işbirliğiyle mücadele edileceğinin ifade edilmesine (Ayata, 2016: 378) karşın PKK-PYD'nin isimlerinin zikredilmemesi altı çizilmesi gereken bir husustur.

CHP 2018 Genel Seçim Beyannamesi'nde (27-29) ise, AK Parti iktidarına yönelik eleştirilerin dozu artmakta ve üslubun daha çok sertleştiği görülmektedir. "Tek adam diplomasisi", "saray rejimi" gibi ifadelerin yer aldığı metinde; Türk dış politikasının tutarsız ve değişken bir nitelik kazandığı, Türkiye'nin uluslararası alanda yalnızlaştığı, Suriye Krizindeki yanlış tutumlar sebebiyle mülteci sorunun ortaya çıktığı, Arap Baharı'na yönelik yayılmacı ve fırsatçı bir siyaset izlendiği, bütün bunlar sebebiyle Türkiye'nin komşularıyla ekonomik ilişkilerinin zayıfladığı ve büyük maliyetlere katlanılmak zorunda kalındığına ilişkin konular işlenmektedir. Türkiye'nin itibar kaybettiği, AB hedefinden uzaklaştığı, geçmişte Ortadoğu'daki çok taraflı ve çok boyutlu diplomasisinin yerini sadece Katar'la dostluğa bıraktığı ve İnsan hakları konusunda son on beş yılda aşırı geriye gittiğine ilişkin eleştiriler de yapılmaktadır. Bütün bunlara karşın CHP'nin önerisi, "Yurtta Sulh, Dünyada Sulh" ilkesi uyarınca barışçı ve Türkiye'nin ekonomik ayrıcalıklarını gözeten bir dış politikanın geliştirilmesidir. Bu yüzden, yine mevcut metindeki haliyle "*hamasi, kavgacı, dogmatik, şahsileşmiş ve maceracı*" dış politika anlayışından, yani yine AK Parti eleştirisiyle biçimlenmiş dış politika tasavvurundan vazgeçmek gerekmektedir.

CHP'nin dış politika tasavvurunu anlayabilmek için, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun dış politikaya ilişkin günümüzdeki söylemlerine bakmak gerekmektedir. Burada bütün söylemlerin incelenmesi mümkün olmadığına göre, Tdp açısından en önemli meseleler olan Ortadoğu, Doğu Akdeniz ve Libya konularına ilişkin birkaç örneğe yer vermek uygun görülmektedir.

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, yerel seçimlerde kazanmış oldukları Balıkesir'i ziyareti esnasında gündeme ilişkin şu ifadelerde bulundu (sozcu.com.tr, 2019):

> *Orta Doğu bataklığında bizim ne işimiz var? Allah aşkına bir Allah'ın kulu çıksın, Orta Doğu bataklığında Türkiye'nin ne işi var? Biz niye oraya girdik? Hangi gerekçeyle girdik? 'Efendim, oraya giriyoruz.' Niye girdik? Büyük Orta Doğu Projesi'nin eş başkanıydı, birisi talimat verdi, girdi. Kendisine şu soruyu sordum: 'Seni Orta Doğu bataklığına hangi egemen güçler soktu?' Buradan, güzel bir ilçeden, güzel bir beldeden tekrar soruyorum: Seni Orta*

Doğu bataklığına hangi egemen güçler soktu? Bunun cevabını ben istiyorum. Hangi egemen güçler? Bizim Suriye ile bir sorunumuz yoktu. Bizim Mısır'la bir sorunumuz yoktu. Niye Mısır'la kavga ettik? Orta Doğu'nun en güçlü ülkesi Mısır. Ben diyorum ki Doğu Akdeniz'de Türkiye yalnızlığa mahkûm edildi… Bizi Doğu Akdeniz'de yalnızlığa ittiler, bunun adına da 'değerli yalnızlık' dediler. Ne değerli yalnızlığı? Ben söylemiyorum. Dolayısıyla biz bütün komşularımızla barış içinde olmalıyız. Suriye'yle de İran'la da Irak'la da Rusya'yla, Yunanistan'la, Bulgaristan'la herkesle barış içinde olmalıyız. Mustafa Kemal'in temel bir ilkesi vardır: Eğer birilerine bir şey söyleyeceksen önce bütün komşularınla barışı sağlayacaksın. Sana en yakından birisi ihanet etmemeli. Eğer sen komşularınla kavga edersen birisine bir şey söyleyemezsin. O nedenle savaş meydanlarından gelen Gazi Mustafa Kemal, savaşın zorunlu olmadıkça bir cinayet olduğunu kabul ediyor ve diyor ki 'Savaş meydanlarında kazanılan zaferler, ekonomik zaferlerle taçlandırıldığı zaman Türkiye bağımsızlığını korur.' Biz bunu yapmak zorundayız.

CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, Haber Global TV canlı yayınında gündeme ilişkin şu değerlendirmelerde bulundu (aa.com.tr, 2020):

Bizim düşündüğümüz, Orta Doğu Barış ve İşbirliği Teşkilatı'nın kurulması, Türkiye'nin, İran'ın, Irak'ın ve Suriye'nin bir araya gelmesi. Daha sonra gerekirse buraya Mısır'ın, İsrail'in veya diğer çevre ülkelerin gözlemci olarak katılmaları. Orta Doğu'nun barışa ihtiyacı var. Vekalet savaşlarından Orta Doğu'nun kurtarılması lazım. Türkiye'nin burada aktif rol üstlenmesi lazım… Öteden beri söylediğimiz bir şey var, Türkiye'nin dış politikasının 180 derecede değişmesi lazım. Bu dış politika, Türkiye'ye hiçbir yarar sağlamadı. Bu dış politika sadece ve sadece bize ve insanımıza acılar yaşattı ve büyük maliyetlerle karşı karşıya kaldık. Neden? Eğer siz dış politikayı, milli olmaktan çıkarır iç politikanın bir aracı haline getirirseniz bunun faturasını toplum öder. Oraya asker göndereceğiz bunu doğru bulmadık, karşı çıktık. Niye asker gönderiyoruz? 'Libya'da iç savaş var.' doğru ama yeni başlamadı, yıllardır var iç savaş. Dış politika yanlıştır derken Kaddafi çok acımasız bir şekilde linç edilerek öldürüldü. Kaddafi'nin halkımızın gönlünde ayrı bir yeri vardır. Kıbrıs çıkarmasında hiçbir devlet bize yardım etmezken Kaddafi hangarları açtı, uçak benzinden tutun jetlerin tekerleklerine kadar her şeyi verdi. Biz bu iyiliği unutan bir toplum değiliz ama bu iktidar, Kaddafi linç edilirken alkışladı. Ben bunu hala içime sindirmiş değilim. Bu eleştiriyi sadece burada bizim Türk televizyonlarında yapmıyorum, bu eleştiriyi Avrupa Birliği'nde AB yetkililerine önce de yaptım. 'Siz yanlış yapıyorsunuz.' dedim. Libya, ne oldu? İkiye bölündü bir tarafta Hafter bir tarafta BM'nin tanıdığı bir hükümet var. 'Fizan çöllerinde askerimizin ne işi var?' dediğimde bana kızıyorlar. CHP yine itiraz etti diye. Askerimizin kanının Libya çöllerine dökülmesini istemem. 'Ne işimiz var orada?' dediğim zaman, 'Mustafa Kemal Atatürk de oraya gitmişti.' diyorlar. Mustafa Kemal Atatürk gittiğinde orası zaten Osmanlı toprağıydı.

10 Mart 2020 tarihinde gerçekleşen TBMM Grup toplantısında CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu şu değerlendirmelerde bulunmuştur (tbmm.gov.tr, 2020):

Suriye konusunda biz çok iyi niyetlerle yola çıktık, çok iyi niyetlerle. Hiç büyük laflar etmedik. Sorduğumuz soru şuydu bakın: "Bizim Ortadoğu bataklığında ne işimiz var?" Aklı olan herkes bu sorunun ne kadar doğru bir soru olduğunu biliyor. Neden bizim o bataklıkta işimiz var? Sorunu çözmek için evet, sorunu çözmek için evet ama bize de danışılırsa. Türkiye'nin böyle bir pozisyonu vardı, Ortadoğu'da bir sorun çıktığı zaman, başvurulan ülke Türkiye idi gelin şu sorunumuzu çözün diye. Bataklığa girdiğiniz andan itibaren, sorunu çözüme pozisyonunuzu kaybediyorsunuz demektir… Yine söyledik, neden Büyük Ortadoğu Projesi'nin eş başkanlığına soyundunuz, neden? Kim size önerdi? Maşa rolünü kim size verdi, hangi gerekçeyle kalktınız bunu açıkladınız defalarca? "Ben Büyük Ortadoğu Projesi'nin eş başkanıyım..." Hiç düşünmediniz mi? Sana bu eş başkanlığı veren, sana nasıl bir görev verecek yarın? Tarihten yoksun olanlar, tarih kültüründen yoksun olanlar buna balıklama atladılar, bugün Ortadoğu bataklığında bulunmamızın temel nedenlerinden birisi bu. Yine biz söyledik, ya arkadaş ÖSO'yla senin ne işin var? Suriye'yi bölme, ayrıştırma konusunda senin ne işin var, neden bu işe soyunuyorsun? "ÖSO'yu biz Amerika'yla beraber kurduk" diyor. "Ey Amerika, biz ÖSO'yu seninle beraber kurmadık mı?" diyor. Sana maşa görevi verdiler, farkında bile olmadın. Değerli arkadaşlarım ve biz ÖSO'nun hamiliğine soyunduk aynı zamanda. Maaş verdik aynı zamanda, para verdik, aynı zamanda, silah verdik aynı zamanda, eğittik aynı zamanda ve biz yıllar yılı "yanlış yapıyorsunuz, yapmayın, etmeyin" dedik. "Türkiye'nin başını belaya sokmayın" dedik. "Türkiye'nin tarihine bakın" dedik. "O dönem Ortadoğu'da görev yapan devlet büyüklerinin yazdığı anılara bakın" dedik. Ama dinlemediler. Tam tersine "ÖSO, Kuvayı Milliyedir" dediler. Çünkü Kuvayı Milliye'nin ne olduğunu bilmiyorlardı. Sanıyorlardı ki Gazi Mustafa Kemal Atatürk Kuvayı Milliye'cilere her ay para veriyor. Sanıyorlardı ki Kuvayı Milliye'ciler kendi vatanlarını savunmuyor da birilerinin telkiniyle yola çıkmışlar. Değerli arkadaşlarım; sırtımızı sıvazlayıp Suriye bataklığına bizi sokanlar, sonra bizi yalnız bıraktılar. Biz her seferinde uyardık, her seferinde. 2013'te dedik ki: "Gelin bir Uluslararası Suriye Konferansı toplayın" dedik, yapmadılar. Biz yaptık Uluslararası Suriye Konferansını ve bütün ayrıntıları anlattık orada. Çünkü biz Ortadoğu'da barış istiyorduk. Komşumuzda yangın istemiyorduk. Komşumuzdaki yangının bize sıçrayacağını biliyorduk. Biz hiçbir Mehmetçiğimizin burnu kanamasın istiyorduk. Biz bütün Suriye'nin Mehmetçiğimizin bir tırnağına dahi değmeyeceğini söylüyorduk. Biz bunları söylüyorduk.

Seçim Beyannameleriyle birlikte bu söylemler de ele alındığında, CHP'nin dış politika anlayışının seküler bir kimlik tasavvuruna içkin olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Öncelikle şunu ifade etmek gerekir, CHP resmi dış politika anlayışının temel mottosu olan "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" anlayışına sıkı sıkıya bağlı olması hasebiyle statükocu ve AB hedefini sürekli tekrarlaması bakımından Batıcı bir anlayışa sahiptir. Dolayısıyla resmi dış politika çizgisini korumaktadır. Bu söylemleri değerlendirirken ilk olarak kimliğe içkin yönlerini açıklamak ve Tdp'nin temel ilkeleri çerçevesinde yorumlamak, daha sonra eleştirel taraflarını incelemek gerekmektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere CHP, resmi ideolojinin taşıyıcısı ve bu sayede resmi ideolojinin dış politika tasavvurunun savunucusudur. Ancak bu söylemlerde, resmi dış politikadan farklı olarak Batıcılık kavramı seküler bir içerikle doldurulmakta, bu da ötekine yüklenen anlam sayesinde

gerçekleşmektedir. Söylemler incelendiğinde CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun metaforik anlatımlar ve tarihsel analojilere başvurarak, karşı tarafı ötekileştirirken kendi kimliğini inşa eden bir retorik geliştirdiği görülmektedir. Burada sıklıkla başvurduğu sözcük "bataklık"tır. Bataklık, Türk Dil Kurumu sözlüğünde, (1) çok derin olmayan sularla kaplı batak bölge ve (2) uygunsuz ve kötü, ahlakdışı durum şeklinde tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Bunun yanında Libya'dan bahsederken "Fizan çölleri" ya da "Libya çölleri" demekte, yani "çöl" sözcüğünü ön plana çıkarmaktadır. Benzer şekilde sözlükte çöl, (1) kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra, badiye ve (2) hiçbir şey yetişmeyen, olmayan yer anlamlarına sahiptir (sozluk.gov.tr). Bataklık ve çöl, insan yaşamına uygun olmayan, kesinlikle uzak durulması gereken coğrafi yapılardır. Bu metaforik anlatımlar, aslında coğrafyanın yani Orta Doğu'nun öteki olarak inşa edilmesini sağlamakta, bu durumda ikili zıtlıklar üzerinden kendi konumunu da inşa etmektedir: kötü onlar, iyi biz. Bataklık ya da çöl olarak tasvir edilen Orta Doğu'da İsrail haricinde bütün devletler Müslüman olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü coğrafyadır. Dolayısıyla ötekileştirilen coğrafyanın yapısı bize içerideki öteki kimliği de işaret etmektedir. Erken Cumhuriyet döneminde öteki olarak konumlandırılan İslam-Osmanlı geçmişi, günümüzde dış politikadaki söylemler üzerinden gerçekleşmekte ve AKP'ye yönelik "Osmanlıcılık" yaptığına ilişkin ithamında kimliksel bir eleştiriye haiz olduğu görülmektedir. Burada AKP'nin bölge üzerinde kurguladığı her politika, ister askeri operasyonlar olsun, ister devletler nezdindeki işbirliği olsun, Orta Doğu coğrafyasında gerçekleştiği için yani öteki olarak konumlandırılan, bataklık ya da çöl olarak adlandırılıp uygunsuz bir yer olarak görülen coğrafyada olduğu için kimliksel bir meseledir. Buna karşın söylemlerde barışçıl dış politikanın ve statükoculuğun bir çözüm olarak sunulduğu görülmektedir. İran, Irak ve Suriye'yle birlikte Ortadoğu Barış ve İşbirliği Teşkilatı'nın kurulması, buna İsrail ve Mısır'ın da gözlemci üye olarak katılması tavsiye edilmektedir. Bu öneri, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e referans verilmek suretiyle meşrulaştırılmakta, Atatürk'ün komşularla barışın dış politikada şart olduğuna ilişkin söylemi Kılıçdaroğlu tarafından kullanılmaktadır. Pek tabii CHP Genel Başkanı olarak Atatürk'e referans vermesi doğaldır, sonuçta Kemalizm Parti'nin ideolojik sacayaklarından biri, Atatürk ise Parti'nin ilk lideridir. Nitekim Atatürk'ün Trablusgarp Savaşı'nda Libya'ya gitmesini Libya'nın Osmanlı toprağı olmasıyla açıklayan Kılıçdaroğlu, "Fizan çölleri" sözüyle yine tarihsel bir analojiye başvurarak Osmanlı döneminde sürgün yeri olarak bilinen bölgeyi bu söylemle yine ötekileştirebilmektedir.

Kimlik inşa edici söylemlerin dışında AK Parti'ye yönelik çeşitli eleştiriler bu söylemlerin bütün muhteviyatını oluşturmaktadır ki bu durum, ana muhalefet partisi lideri olması hasebiyle anlaşılabilir bir durumdur. "Bataklık" olarak adlandırdığı Orta Doğu'ya Türkiye'nin "birileri" tarafından sokulduğunu, bunun BOP –Büyük Ortadoğu Projesi- ile gerçekleştiğini belirten Kılıçdaroğlu, ÖSO –Özgür Suriye Ordusu-

konusunda da Türkiye'nin maşa olarak kullanıldığını dile getirmektedir. ÖSO'nun Kuvay-ı Milliye ile mukayese edilmesi karşısında "Atatürk Kuvay-ı Milliye'ye para mı ödüyor" çıkışını yapan Kılıçdaroğlu, eski Libya lideri Muammer Kaddafi'ye hükümetin vefasızlık yaptığını, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda bize verdiği desteğin unutulduğunu hatırlatmaktadır. Bunun yanında, daha önce de belirtildiği üzere, Türkiye'nin komşuları başta olmak üzere her alanda barışçıl dış politika anlayışına ve Ortadoğu'daki arabulucu rolüne geri dönemsini isteyen Kılıçdaroğlu, Türkiye'nin izlediği dış politika nedeniyle Doğu Akdeniz'de yalnız kaldığının altını çizmektedir. Nihayetinde hükümeti sürekli uyardıklarını ifade eden Kılıçdaroğlu, bu konuların hiçbirinde kendilerini AK Parti'nin dinlemediğini ve anlamsız yere birçok devletle ilişkilerin kötüleştiğini düşünmektedir.

Sonuç

Türk dış politikasının temel iki niteliği olan Batıcılık ve statükoculuk kavramlarının ortaya çıkışları ve Tdp'nin teamülleri haline gelmeleri incelendiğinde, bunun altında yatan en önemli sebebin güvenlik olduğu görülmektedir. Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne ve dolayısıyla günümüze kadar gelen bu iki nitelik, ontolojik güvenlik bakımından Türkiye'nin varlığını devam ettirmesinin enstrümanı olarak görülmektedir. Osmanlı döneminde yaşanan gerileme ve Batı dünyasının üstünlüğü, devletin varlığını ancak Batılı sistem ve güç dengesi politikasıyla sağlanacağını düşünülmesine neden olmuştu. Benzer durum erken Cumhuriyet döneminde de yaşanmıştı. Batı dünyası yine üstün, Doğu ise gelişmemiş ve Batı'nın sömürgesi durumundaydı. Böylece Batıcı bir dış politika zaruri hale gelmişti. Ancak başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyeti kuran kadroların Batıcı olmaları, Osmanlı-İslam tarihi ve kimliğinin ötekileştirilerek Batılı-seküler bir Türk kimliği inşa etmeye çalışmaları ve yapılan Kemalist devrimler, Batıcılığın dış politikada bir kimlik olarak algılanmasını beraberinde getirdi. Ancak burada gözden kaçırılan husus Batıcılığın dış politikadaki yansımasının her zaman güvenliğin sağlanmasına yönelik olduğudur. Osmanlı döneminde ilk olarak İngiltere, daha sonra Almanya'yla kurulan ittifak, erken Cumhuriyet döneminde Kurtuluş Mücadelesi'nde savaşılan ülkelerle savaştan sonra kurulan ilişkiler, Milletler Cemiyeti'ne giriş, II. Cihan Harbi öncesinde İngiltere ve Fransa'yla yapılan anlaşma, savaştan sonra Sovyet tehdidine karşı NATO'ya üye olunması ve uzun yıllardır izlenen AB üyeliği hedefi bunun bir parçasıdır. Dolayısıyla Batıcılık Türkiye açısından Roma'daki Janus heykeli gibidir: içeriye dönük yüzü inkılapçı ve reformist olup kimliğe içkindir, dışarıya bakan yüzü ise güvenliğe endekslidir. Yani dış politikadaki Batıcılık güvenlik siyaseti olup, içerideki kimliksel politikalardan farklıdır.

Batıcılığın güvenlikle ilişkisinin bir diğer yansıması da statükoculuk ilkesinde görülmektedir. Askeri, siyasal ve ekonomik açıdan küresel güçlerle baş etme kapasitesi olmayan orta büyüklükteki bütün devletler gibi Türkiye, varlığını mevcut statükonun devam etmesine bağlamaktadır. Atatürk'ün

"yurtta sulh, cihanda sulh" vecizesini dile getirmesindeki ana saikte budur. Tdp'de statükonun aşılması durumları da yine güvenliğin sağlanması ve baştaki statükoya dönülmesi için gerçekleşmiştir. Montrö ve Kıbrıs bunun örneklerini oluşturmakta, hatta günümüzdeki Suriye krizinde de görüldüğü üzere Hatay'ın anavatana ilhakı bile bu minvalde vazife görmektedir. Nitekim Tdp'deki bu ilkeler, bazen içerikleri değiştirilse de genel esasları aynı kalmak koşuluyla uzun yıllar –CHP iktidar olmamasına rağmen-, devletin kurucu ideolojisi olmasının bir parçası olması ve Türkiye'nin tarihsel tecrübesi ve kapasitesi bağlamında tatbik edildi.

Günümüzde resmi ideolojinin taşıyıcısı olarak kabul edilen ve ideolojik temelini Kemalizm'e dayandıran CHP'nin dış politikaya yönelik tasavvuru incelendiğinde, Tdp'nin klasik niteliklerini devam ettirme arzusunda olduğu görülmektedir. Seçim beyannamelerinin tamamının ilk vurgusu "yurtta sulh, cihanda sulh" olmakta, AB üyeliği hedefi ise Atatürk'ün Türkiye için belirttiği "muassır medeniyetler" hedefinin bir parçası olarak telakki edilmektedir. Ancak CHP'li karar vericilerin söylemleri ve son iki genel seçim beyannamesi incelendiğinde kimliksel öğelerin ön plana çıktığı söylenebilir. Nitekim Deniz Baykal'ın Genel Başkanlık sürecindeki seçim beyannamelerinde, "kırmızı çizgiler", "üniter devlet" ve "emperyalizm" gibi kavramların sıklıkla kullanıldığı, Kemalist ideolojinin ve onun dış politikadaki yansıması olan güvenlik paradigmasının ağır bastığı ulus-devletçi bir yaklaşıma haiz olduğu görülmektedir. Oysa Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığıyla birlikte bu anlayışın dönüşüme uğradığı, dış politikanın biçimlenmesinde Cumhuriyetin nitelikleriyle birlikte ideoloji olarak sosyal demokrasinin baskın hale geldiği, "çok kültürlülük" ve "etnik, dini, mezhebi gruplar" gibi ulus-devletçi Kemalist literatüre tezat oluşturacak ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında Kılıçdaroğlu'nun konuşmalarında sıklıkla yer verdiği "Orta Doğu bataklığı" ya da "Fizan çölleri" ifadeleri, söylemin ikili karşıtlıklar üzerinden "biz" ve "öteki" kavramlarını inşa ettiği dile getirilebilir. Bu durum erken Cumhuriyet döneminde içerideki kimlik inşasıyla ötekileştirilen Osmanlı-İslam kimliğine benzemekle birlikte Cumhuriyetin dış politikasındaki realist tutumun aksine günümüzde kimliğin dış politika vasıtasıyla inşa edildiğini işaret etmektedir. CHP muhalefet partisi olarak AK Parti'nin dış politikasını eleştirmesi doğal görülmelidir fakat bu eleştirinin kimliksel bir yönelime sahip olduğu söylenebilir. Zira AK Parti'yi öteki olarak kodlanan Orta Doğu'ya eklemleyen bu söylemler kendi kimliğini de bu minvalde oluşturmakta, "kötü"ye karşı "iyi", "öteki"ye karşı "biz" veya "Orta Doğu"ya karşı "Batı" biçiminde oluşturulan konumlar söylem vasıtasıyla inşa etmektedir. AK Parti'nin, özellikle 2015 Temmuzundan beri dış politikaya güvenlik temelindeki yaklaşımı aslında resmi ideolojinin dış politika anlayışıyla uyuşmaktadır. AK Parti'nin kimliksel siyaset yürüttüğüne ilişkin eleştiriler karşısında Suriye, İran, Irak, Mısır ve İsrail ile ilişkilerin geliştirilmesini istenmesine karşın bu ülkelerin Türkiye'ye karşı yürüttüğü kimlik siyaseti ise görmezden gelinmektedir. Sonuç olarak, her ne

kadar CHP'nin dış politika vurgusu hala statükoculuk ve Batıcılık ilkelerine bağlı olsa da Kılıçdaroğlu'nun eleştirileri kimlik inşasına yönelik işlev sağlamaktadır. Ancak bu çalışma kapsamında belirtilmemesine karşın, özellikle Anap, RP ve AK Parti'nin resmi ideoloji ve onun dış politika tasavvuruna yönelik eleştirilerinin de Tdp'nin temel ilkelerini kimliksel açıdan inşa ettiği dile getirilmelidir. Başka akademik çalışmalarda bu konunun incelenmesi gerekir.

Kaynakça

Ahmad, F. (2019). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. Çev. Sedat Cem Karadeli, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Akşin, S. (2019). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Anscombe, F. F. (2017). *Osmanlı Dönemi ve Sonrası Ülkelerde Devlet, İnanç ve Millet*. Çev. Ceren Can Aydın, İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Aras, T. R. (2010). *Atatürk'ün Dış Politikası*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Atatürk, M. K. (2018). *Atatürk'ün Kaleminden 7: Emperyalizm ve Tam Bağımsızlık*. Der. Musa Sarıkaya, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Ayata, S. (2016). *CHP: Söylem, Politika ve İdeoloji*. İstanbul: Ka Kitap.

Aydın-Düzgit, S. (2015). Post-Yapısalcı Yaklaşımlar ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları, *Uluslararası İlişkiler,* Cilt 12, Sayı 46, 153-168.

Campbell, D. (1993). *Politics Without Principle: Sovereignty, Ethics and the Narratives of the Gulf War*. Boulder and London: Lynee Reinner Publishers.

Campbell, D. (1996). *Writing Security: United State's Foreign Policy and Policy of Identity*. Minneapolis: Minneapolis University Press.

CHP Programı (1935). Ankara: Ulus Basımevi.

Çolak, Y. (2006). 1990'lı Yıllar Türkiye'sinde Yeni Osmanlıcılık ve Kültürel Çoğulculuk Tartışmaları, *Doğu Batı Dergisi Milliyetçilik Cilt I*, Sayı: 38, 126-127.

Davutoğlu, A. (2011). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.

Dönmez, R. Ö. (2015). Nationalism In Turkey Under Justice and Development Party Rule: The Logic of Masculunist Protection, *Turkish Studies*, Cilt 16, Sayı 4, 1-15.

Duran, B. (2013). AK Partinin Kimlik Siyasetini Anlamak: Çok Katmanlı Medeniyet Söylemi ve Sınırları, Ed. Burhanettin Duran, Kemal İnat ve Ufuk Ulutaş, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2012*, Ankara: Seta Yayınları, 15-39.

Durgun, Ş. ve Yücel, G. (2019). Türk Milliyetçiliği: Tanım, Teori ve Süreç, Ed. Ömer Baykal, *Cumhuriyet Döneminde Siyasi Düşünce*. Ankara: A Kitap, 181-209.

Erdoğan, C. (2018). *CHP 1919-2018, İdeoloji-Örgütsel Yapı, Parti İçi Demokrasi ve Oligarşi*. İstanbul: Sokak Kitapları.

Ersanlı, B. (2009). *İktidar ve Tarih: Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezinin Oluşumu (1929-1937)*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Fırat, M. (2011). Yunanistan'la İlişkiler, Ed. Baskın Oran*, Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İstanbul: İletişim Yayınları, 716-769.

Fırat, M. ve Kürkçüoğlu, Ö. (2010). Orta Doğu'yla İlişkiler, Ed. Baskın Oran*, Türk Dış Politikası Cilt II: 1980-2001*, İstanbul: İletişim Yayınları, 551-587.

Gönlübol, M. (1996). 1983-1990 Dönemi, *Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 609-633.

Gönlübol, M. ve Sar, C. (1996). "1919-1939 Dönemi", *Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 3-137.

Gönlübol, Mehmet, Ülman, H., Bilge, S. ve Sezer, D. (1996). 1945-1965 Dönemi, *Olaylarla Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 191-491.

Hansen, L. (2006). *Security As Practice: Discourse Analysis in Bosnian War*. London-New York: Routledge.

Karpat, K. (2012). *Türk Dış Politikası Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Kreiser, K. (2019). Son Osmanlı Yüzyılı (1826-1920), Klaus Kreiser ve Christoph H. Neumann, *Küçük Türkiye Tarihi*. Çev. Yunus Emre Gürbüz, İstanbul: İletişim Yayınları, 241-293.

Murinson, A. (2012). Turkish Foreign Policy In The Twenty-First Century, *Mideast Security and Policy Studies*, Sayı: 97, 1-31.

Neumann, C. H. (2019). Varoluş Krizi İçinde Osmanlı İmparatorluğu (1768-1826), Klaus Kreiser ve Christoph H. Neumann, *Küçük Türkiye Tarihi*. Çev. Yunus Emre Gürbüz, İstanbul: İletişim Yayınları, 217-241.

Oran, B. (2011). Giriş: Türk Dış Politikasının Teori ve Pratiği, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İstanbul: İletişim Yayınları, 17-94.

Oran, B. (2011). 1919-1923: Kurtuluş Yılları, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İstanbul: İletişim Yayınları, 95-239.

Oran, B. (2011). Dönemin Bilançosu, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İstanbul: İletişim Yayınları, 241-257.

Oran, B. (2011). Dönemin Bilançosu, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt I: 1919-1980*, İstanbul: İletişim Yayınları, 387-398.

Oran, B. (2010). Dönemin Bilançosu, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt II: 1980-2001*, İstanbul: İletişim Yayınları, 9-34.

Oran, B. (2013). Dönemin Bilançosu, Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası Cilt III: 2001-2012*, İstanbul: İletişim Yayınları, 13-249.

Parla, T. (2008). *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları/Cilt 3: Kemalist Tek-Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Ok'u*. İstanbul: Deniz Yayınları.

Perinçek, D. (2014). *Kemalist Devrim-6 Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri*. İstanbul: Kaynak Yayınları.

Plano, J. C. ve Olton, R. (1988). *The International Relations Dictionary*. California: ABC Clio.

Sander, O. (2006). *Türkiye'nin Dış Politikası*. Der. Melek Fırat, Ankara: İmge Kitabevi.

Saraçoğlu, C. (2013). AKP, Milliyetçilik ve Dış Politika: Bir Milliyetçilik Doktrini Olarak Stratejik Derinlik, *Alternatif Politika*, Cilt 5, Sayı 1, 52-68.

Schonberg, K. K. (2009). *Constructing 21. Century US Foreign Policy: Identity, Ideology and America's World Role In New Era*. New York: Palgrave Macmillan.

Sunar, B. (2013). Adalet ve Kalkınma Partisinin Dış Politika Söylemin Biçimlenmesinde Bir Etken Olarak Siyasal İlahiyat, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Tamaki, T. (2010). *Deconstructing Japan's Image of South Korea: Identity in Foreign Policy*. New York: Palgrave Macmillan.

Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yücel, G. (2018). Türklerin Varoluş Yolculuğunda İlk Adım: Devlet-Kimlik-Mekân, Ed. Mehmet Akif Okur, *Güvenlik, Kargaşa ve Belirsizlik Çağında Nereye?*, İstanbul: Kocav Yayınları, 77-90.

Anadolu Ajansı (2020, 9 Ocak). CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu: Orta Doğu'nun barışa ihtiyacı var. Erişim adresi https://www.aa.com.tr/tr/politika/chp-genel-baskani-kilicdaroglu-orta-dogunun-barisa-ihtiyaci-var/1698240.

Cumhuriyet Halk Partisi Resmi Web Sitesi (2020). Seçim Bildirgeleri. Erişim adresi https://www.chp.org.tr/yayinlar/secim-bildirgeleri.

Cumhuriyet Halk Partisi Resmi Web Sitesi (2020). CHP Tarihi. Erişim adresi https://www.chp.org.tr/haberler/chp-tarihi.

Sözcü (2019, 23 Ağustos). Kılıçdaroğlu: Türkiye çok yakında daha güzel bir yolun başında yürüyecek. Erişim adresi https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/kilicdaroglu-balikesirde-konusuyor-5296250/.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2020, 10 Mart). CHP Grup Toplantısı. Erişim Adresi https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=148450.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2020). Erişim adresi https://sozluk.gov.tr/.

Extended Abstract

In the study titled "Continuity and Change in Turkish Foreign Policy: Kemalism and CHP", it is discussed whether the two basic characteristics of

foreign policy, Westernism and status quoism, have an identity nature and the place of the Republican People's Party (CHP) in the understanding of foreign policy today. In this respect, the historical evolution of Turkish foreign policy is mentioned and the reflection of these principles in foreign policy is examined. Naturally, the Republican People's Party constitutes another area of study of the study, and its ideology and foreign policy approach are discussed. However, considering that the Republican People's Party has not been in power in Turkish politics for many years, the analysis of the party's official sources (election declarations) and the discourses of the decision makers (especially the President) becomes essential for the Party's approach to foreign policy. Thus, the post-structuralist approach constitutes the theoretical framework of the current study, and it is based on the approach that identity is produced by means of foreign policy discourses.

The issue that all academicians working on Turkish foreign policy agree on is the basic characteristics of foreign policy. The basic characteristics of Turkish foreign policy are status quoism and Westernism, and these are sometimes considered as Kemalist foreign policy imaginations. However, these principles are not the invention of the Republic of Turkey or the Kemalist doctrine. In contrast, these principles were inherited from the Ottoman Empire. Although the modern Turkish state broke away from the Ottoman past and traditions on some issues, it was a continuation of the Ottoman in many ways. The best example of this situation is foreign policy. The basic motto of Turkish foreign policy is the word "peace at home, peace in the world" voiced by Atatürk. Accordingly, by following a peaceful foreign policy of Atatürk's main objective is to try to get guarantees the existence of Turkey. This principle is called status quoism. In addition, efforts were made to pursue a Western foreign policy by collaborating with the Western great powers and joining international organizations. Here, the whole discussion arises and it is stated that a Western foreign policy was followed as a reflection of the Western-secular identity within the early republic period, starting from the definition of foreign policy forming the codes of the identity created inside and outside. However, what is overlooked here is that Westernism has different functions outside and inside. Inside, Westernism is reformist and revolutionary, outside it is about security policy. In this regard, if we examine the important events in Turkish foreign policy, the solution of the problems left from Lausanne, the Balkan Pact, the membership to the League of Nations, the ostensible declaration of war against the Axis in the final stages of World War II, the NATO membership in the face of Stalin's threats and All policies seen as Westernism, such as the adventure of EU membership, actually constitute a reflection of the security paradigm. It has the same function in status quoism. Ataturk acted with an understanding of territorial nationalism by closing the doors to currents such as Pan-Islamism and Panturanism. The pacifist movement is a political rather than identify areas of opportunities within the framework of Turkey's power and capacity of the international system is the

basic understanding of the continuation of the current status. As a matter of fact, both status quoism and Westernism have been applied in Turkish foreign policy for many years. The status quo was surpassed three times with the 1936 Montreux Agreement, the annexation of Hatay to the homeland in 1939 and the 1975 Cyprus Peace Operation. However, in all of them, Turkey used the rights arising from international law and were not in an aggressive position. It was observed that the status quo and western character of Turkish foreign policy were exceeded during the period of some governments. It is claimed that the main foreign policy principles of the republic were ignored by following the neo-Ottomanist foreign policy especially in the rulers of the Motherland Party (ANAP), Welfare Party (RP) and Justice and Development Party (AKP). The period in which these debates took place frequently was the AKP period. The criticism of CHP, which was established by the founders of the republic and ruled Turkey until 1950s under the leadership of Atatürk, is important. Before moving on to the CHP's foreign policy vision, it is better to examine its ideological foundations. Although CHP is seen as the representative of the Kemalist ideology, it became a social democratic party with the transformation it went through in the 1960s. CHP, which was closed with the 1980 Military Coup, became a party dominated by the Kemalist doctrine in the face of the rising terror and Islamism movements in the early 90s when it was re-established. After Deniz Baykal left the Chairmanship to Kemal Kılıçdaroğlu, various debates regarding the party's ideology continued. In this respect, in order to examine CHP's foreign policy, it is necessary to investigate the election programs of the Party and the statements of its Chairman. During the presidency of Deniz Baykal, it is seen that Kemalist elements were dominant in the election manifestos of the Party, and the understanding of status quoism and Westernist foreign policy were maintained. During Kemal Kılıçdaroğlu's presidency, it is seen that the left-liberal and social democratic identity came to the fore in ideological terms, although the same principles were adhered to. Kılıçdaroğlu commonly such concepts as Middle East swamp" and "Fezzan Deserts" in his discourse, which serve the construction of identity through marginalization of geography. Especially these discourses allow the construction of "us" and "other" identities on the basis of binary oppositions, thus the basic foreign policy principles of the Republic can turn into an identity object.